

Prihvaćenost dječaka i djevojčica u skupini vršnjaka predškolske dobi

Mr. spec. Lara Cakić

Učiteljski fakultet u Osijeku
Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

UDK: 373.2

Izvorni znanstveni članak

Primljeno: 26. 2. 2009.

Izv. prof. dr. sc. Ivanka Živčić-Bećirević

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Rijeci
Sveučilište u Rijeci

Sažetak

Cilj rada bio je utvrditi razlikuju li se dječaci i djevojčice u prihvaćenosti, socijalnoj kompetenciji, problemima u ponašanju i davanju adaptivnih odgovora na potencijalno konfliktne situacije te ispitati mogućnost predikcije prihvaćenosti dječaka i djevojčicu u skupini vršnjaka na temelju tih mjera. U ispitivanju je sudjelovalo 240 djece u dobi 5 do 7 godina.

Primijenjene su: Skala za utvrđivanje sociometrijskog statusa na temelju procjena vršnjaka, Skala socijalne kompetencije, Skala za procjenu ponašanja djece predškolske dobi od odgajatelja i Tehnika za ispitivanje kognicija u potencijalno konfliktnim situacijama.

Dječaci i djevojčice se ne razlikuju kada je riječ o prihvaćenosti od vršnjaka, ali su djevojčice procijenjene kao socijalno kompetentnije i s manje eksternaliziranih problema u ponašanju. Kada je riječ o prihvaćenosti dječaka od vršnjaka, značajnim su se prediktorima pokazali socijalna kompetencija i problemi u ponašanju, a kada je riječ o djevojčicama, značajan je prediktor socijalna kompetencija.

Ključne riječi

Prihvaćenost u skupini vršnjaka, problemi u ponašanju, socijalna kompetencija, djeca predškolske dobi.

Uvod

Osnovni oblici socijalnog ponašanja u odnosu na vršnjake javljaju se vrlo rano. Intenzivne emocije i konflikti prisutniji su nego među odraslima, a prijateljstva ne traju dugo.

Da bi se postigla prihvaćenost od vršnjaka, djeca predškolske dobi moraju razviti sposobnosti slaganja s vršnjacima, igranja, dijeljenja, suradnje i nadmetanja.

Dosadašnja ispitivanja prihvaćenosti djece predškolske dobi u skupini vršnjaka s obzirom na spol nisu jednoznačna. Pettit i sur. (1996.) su zaključili da su djevojčice u vršnjačkoj skupini prihvaćenije od dječaka, dok zaključci Lindseyja (2002.) ne ukazuju na razlike u prihvaćenosti s obzirom na spol.

Socijalna kompetencija je konstrukt koji uključuje socijalne, emocionalne i kognitivne vještine i ponašanja nužna za uspješnu socijalnu prilagodbu. Sroufe i sur. (1996.; prema Bierman, 2004.) definiraju socijalnu kompetenciju kao organizirani, složeni konstrukt, tj. kao djetetovu sposobnost da proizvodi i koordinira fleksibilne adaptivne odgovore u interpersonalnim situacijama. Sposobnost prilagodbe ciljeva i ponašanja u odnosu na situaciju važna je za uspješnu djetetovu interakciju s vršnjacima i postizanje ciljeva bez obzira na to jesu li oni važni njemu ili vršnjacima (Denham i sur., 2001.).

Djeca koja odgovaraju na potrebe druge djece izražavaju više pozitivnih emocija i češće reagiraju prosocijalno nego antisocijalno, vjerojatnije će prevladati izazove u vrtićkoj skupini (Sroufe i sur., 1984.; prema Denham, 2001.). Takvu djecu odgajatelji i vršnjaci doživljavaju socijalno kompetentnijom. Primjerenost ponašanja u različitim socijalnim situacijama ovisi i o dobi, kontekstu i kulturi, pa ponašanja djece primjerena nekoj dobi postaju neprimjerena u kasnijoj dobi. Neka se ponašanja također drže primjerenijima za određeni spol (Bierman i Montminy, 1993.; prema Bierman, 2004.). U ispitivanju LeFrenierea i Dumasa (1995.; prema Bubnić, 2002.) dobiveno je da su djevojčice procijenjene socijalno kompetentnijima od dječaka, dok Brophy-Herb (2007.) u svojem istraživanju nije potvrdio razlike u socijalnoj kompetenciji između dječaka i djevojčica.

Većina djece predškolske dobi povremeno se ponaša neprimjereno, ima ispade bijesa, odbija suradnju, povlači se. Schroeder i Gordon (1991.) navode da više od 50% djece ima najmanje jedan, ali prolazan problem u ponašanju, a najčešći su strahovi i mokrenje u krevet. Procjenjuje se da 5—15% djece ima specifične probleme u ponašanju koji zahtijevaju stručnu pomoć, a manje od 1% djece ima ozbiljan psihološki poremećaj. Ti se postotci razlikuju s obzirom na mnogobrojne

čimbenike: dob, spol, mjesto življenja, socio-ekonomski status i dr. Tako probleme u ponašanju češće imaju djeca muškog spola te djeca koja žive u urbanim sredinama i u nepotpunim obiteljima (Schroeder i Gordon, 1991.).

Dječaci češće razvijaju eksternalizirane oblike, dok su djevojčice rizičnije za razvitak internaliziranih oblika problematičnih ponašanja (Keiley i sur., 2003.). Keenan i Shaw (1993.; prema Shaw i Winslow, 1997.) nude dva objašnjenja spolnih razlika u problemima u ponašanju.

Prvo objašnjenje uključuje različite oblike spolno stereotipnog ponašanja roditelja u procesu socijalizacije, zbog kojih djevojčice svoje poteškoće češće usmjeravaju prema internalizirajućim problemima u ponašanju. Tu hipotezu podržava ponašanje roditelja u discipliniranju djece predškolske dobi. Prema dječacima roditelji češće primjenjuju fizičke kazne, a prema djevojčicama objašnjavanja (Block, 1978.; prema Shaw i Winslow, 1997.). Majke također više potiču djevojčice na suosjećanje i skrb o drugima, dijeljenje igračkama s vršnjacima i prosocijalno ponašanje (Ross i sur., 1990.; prema Shaw i Winslow, 1997.).

Drugo objašnjenje manje zastupljenosti eksternaliziranih ponašanja kod djevojčica odnosi se na njihove bolje razvijene adaptivne vještine, što facilitira prosocijalno ponašanje.

Od rane dobi do polaska u školu djevojčice se tjelesno, kognitivno, socijalno i emocionalno brže razvijaju od dječaka. Dječaci su podložniji nekim neurorazvojnim poremećajima kao što su nedostatna mentalna razvijenost, autizam, poteškoće u učenju te hiperaktivnost (American Psychiatric Association, 1987.; prema Shaw i Winslow, 1997.). U kognitivnom smislu djevojčice imaju razvijenije govorne vještine te razvijeniju sposobnost da ostanu motivirane i u situacijama kada ih se ometa (Huttenlocher i sur., 1991; prema Shaw i Winslow, 1997.). U području socijalnog i emocionalnog razvitka Hay i sur. (1992.; prema Shaw i Winslow, 1997.) nalaze da su djevojčice sklonije primjeni prosocijalnih, a dječaci agresivnih strategija rješavanja konflikta.

Coie (1990.) opisuje povezanost između nedostatka socijalnih vještina, problema u ponašanju i odbijanja od vršnjaka kao negativnu razvojnu spiralu. Spirala počinje kada se djeca s lošim socijalnim vještinama ne uspijevaju uključiti u igru s vršnjacima zbog anksioznosti, povučenosti ili agresivnosti. Budući da im takva ponašanja otežavaju uspješno uključivanje u igru s vršnjacima, djeca se igraju sama, s mlađom djecom ili djecom s lošim socijalnim vještinama te nemaju mogućnost naučiti i unaprijediti socijalne vještine (Ladd, 1983.). Izloženost neprihvaćanju od vršnjaka dalje pojačava osjećaje usamljenosti, anksioznosti, depresivnosti i otuđenosti (Boivin i sur., 1995.).

Cilj ovoga istraživanja bio je utvrditi razlikuju li se dječaci i djevojčice u prihvaćenosti, socijalnoj kompetenciji, problemima u ponašanju i davanju adaptivnih odgovora na potencijalno konfliktne situacije te ispitati mogućnost predikcije prihvaćenosti dječaka i djevojčicu na temelju tih mjera.

Metoda

Ispitanici

U ispitivanju je sudjelovalo 240 djece, 115 djevojčica i 125 dječaka, u dobi 5 do 7 godina, koja pohađaju vrtiće u Osijeku te njihove odgajateljice. Prosječna dob ispitanika jest 6 godina i 2 mjeseca (raspon od 52 do 85 mjeseci). Djeca obuhvaćena ispitivanjem prosječno su u vrtiću bila 2,75 godina (raspon od 2 mjeseca do 5,75 godina). Odgajateljice koje su procjenjivale djecu prosječno su ih poznavale 2,56 godina (raspon od 2 mjeseca do 5,30 godina).

Instrumentarij

1. Skala za utvrđivanje sociometrijskog statusa na temelju procjena vršnjaka (Sociometric Peer-rating Scale — Asher i sur., 1979.) namijenjena je djeci predškolske dobi. Primjenom metode procjene vršnjaka dobiva se podatak o prihvaćenosti u skupini. Na uzorku djece predškolske dobi Asher i sur. (1979.) dobili su test-retest pouzdanost .81 u razdoblju od četiri tjedna između dvaju mjerenja. Prosječna ocjena svakog djeteta standardizira se (z vrijednosti) s obzirom na spol i skupinu. Tako dobiven rezultat je mjera prihvaćenosti u skupini, a viši rezultati pokazuju veću prihvaćenost.

2. Skala socijalne kompetencije i evaluacije ponašanja (SKEP) — izdanje za djecu predškolske dobi (SCBE — LaFreinere i Dumas, 1995.) standardizirani je mjerni instrument za dobivanje podataka o socijalnoj kompetenciji, emocionalnom izražavanju problema i problemima prilagodbe kod djece (LaFreinere i Dumas, 1995.). Namijenjena je odgajateljima za procjenu ponašanja djece koja pohađaju vrtić.

Za potrebe ovoga rada primijenjena je Skala socijalne kompetencije. Koeficijent pouzdanosti (Cronbach's alpha) dobiven na uzorku od 200 djece koja pohađaju vrtiće na području Rijeke iznosi .96 (Bubnić, 2002.), dok je u ovome istraživanju dobiven koeficijent pouzdanosti .95.

3. Skala za procjenu ponašanja djece predškolske dobi od odgajatelja — (TRF, Achenbach, 1991.) sastoji se od 100 tvrdnja. Od odgajatelja se traži da na skali od 4 stupnja procijeni koliko svaka tvrdnja opisuje djetetovo ponašanje. Osim zastupljenosti internaliziranih i eksternaliziranih problema, zbrojem svih čestica dobiva se i ukupan rezultat problema u ponašanju. U ovome radu primijenjeni su faktori drugoga reda (internalizirani i eksternalizirani problemi) te ukupni problemi u ponašanju.

Koeficijent pouzdanosti (Cronbach's alpha) na američkom uzorku, na dimenziji internalizirani problemi iznosi .90 (Achenbach, 1991). Na uzorku od 845 predškolske djece koja pohađaju vrtiće u Rijeci za tu je dimenziju dobiven koeficijent pouzdanosti .89 (Živčić-Bećirević, Smojver-Ažić i Mišćenić, 2003.), dok je u ovome istraživanju koeficijent pouzdanosti (Cronbach's alpha) .79.

Koeficijent pouzdanosti (Cronbach's alpha) na dimenziji eksternalizirani problemi na američkom uzorku iznosi .95, kao što je utvrđeno i na uzorku iz Rijeke. Na rezultatima u ovome istraživanju koeficijent pouzdanosti (Cronbach's alpha) iznosi .89.

Na ukupnom rezultatu koeficijent pouzdanosti (Cronbach's alpha) na američkom uzorku iznosi .97, na uzorku predškolske djece iz Rijeke .96, dok je u ovome istraživanju dobiven koeficijent pouzdanosti .97.

4. Tehnika za ispitivanje kognicija u potencijalno konfliktnim situacijama (Social cognitive interview — Crick i Dodge, 1994.). U četirima kratkim pričama opisana je po jedna potencijalno konfliktna situacija u kojoj sudjeluje dvoje djece (kompeticija za željenu aktivnost, izbor aktivnosti, dolazak u skupinu vršnjaka i izgubljena igračka posuđena od prijatelja). Dječacima su čitane priče u kojima su likovi dječaci, a djevojčicama priče u kojima su likovi djevojčice.

Nakon što se djetetu pročita opis potencijalno konfliktna situacije, pita se što on/ona može učiniti.

Odgovor svakoga djeteta s ozbirom na sadržaj tri su neovisna procjenjivača svrstavala u jednu od kategorija: traženje rješenja, antisocijalno ponašanje, asertivnost, izbjegavanje konflikta, izbjegavanje rješenja, traženje pomoći od drugoga, prosocijalno ponašanje i manipuliranje. Primijenjene su jednake kategorije odgovora kao u izvornom radu Mayeuxa i Cillessena (2003.) jer se pri početnom svrstavanju odgovora razlikovao broj kategorija među procjenjivačima pa nije bilo osnove za daljnju obradu podataka.

U radu Mayeuxa i Cillessena (2003.) slaganje dvaju procjenjivača za četiri priče (Cohen kapa koeficijent) kreće se u rasponu od .59 do .96., dok su u ovome

istraživanju slaganja triju procjenjivača u rasponu od .89 do .97.

Budući da odgovori na priče nisu jednako zastupljeni u navedenih osam kategorija te da za neke kategorije nije postojao niti jedan odgovor, svi odgovori su svrstani u dvije nadređene kategorije: adaptivni i neadaptivni odgovori.

Adaptivni odgovori uključuju odgovore iz kategorija: traženje rješenja, asertivno ponašanje, traženje pomoći i prosocijalno ponašanje, a neadaptivni odgovori iz kategorija: agresivno ponašanje, izbjegavanje konflikta, izbjegavanje rješenja i manipulacija.

Takvim je postupkom odgovor svakog djeteta na svaku od četiriju potencijalno konfliktnih situacija kodiran kao adaptivan ili neadaptivan. Tako kategorizirani odgovori uporabljeni su kao dihotomna varijabla na temelju koje je konstruirana kontinuirana varijabla ukupnog broja navedenih adaptivnih odgovora na sve četiri priče za svako dijete zasebno (svako dijete je moglo dati do 4 adaptivna odgovora).

Postupak

Ispitivanje je obavljeno u 10 dječjih vrtića u Osijeku. Svaka je odgajateljica procjenjivala samo neku djecu (oko polovine skupine) iz svoje skupine. Odgajateljicama su podijeljene skale s ispisanim imenima djece te nije bilo mogućnosti biranja djeteta iz vlastite skupine koje će se procjenjivati. Dvije skupine su imale samo po jednu odgajateljicu te su one procjenjivale svu djecu iz svoje skupine.

Individualna ispitivanja djece u prostorijama vrtića provela su dva psihologa poznata djeci.

Rezultati

Statistička obrada obavljena je na cijelom uzorku. Da bi se provjerile spolne razlike u rezultatima na primijenjenim skalama, uporabljen je t-test za velike neovisne uzorke, a rezultati su prikazani u Tablici 1.

Tablica 1.

Razlike između dječaka i djevojčica u prihvaćenosti, socijalnoj kompetenciji, problemima u ponašanju i davanju adaptivnih odgovora

VARIJABLE	Dječaci N=125		Djevojčice N=115		t	p
	M	SD	M	SD		
Prihvaćenost	2.26	.36	2.24	.32	.23	.82
Socijalna kompetencija	178.86	28.84	189.30	29.51	2.78	.006
Internalizirani problemi u ponašanju	6.43	6.66	5.84	6.70	-1.14	.50
Eksternalizirani problemi u ponašanju	9.65	11.28	5.94	8.33	-2.91	.004
Ukupni problemi u ponašanju	22.14	22.33	17.10	19.17	-2.02	.06
Adaptivni odgovori	2.86	.88	2.99	.90	-1.11	.29

Dječaci i djevojčice značajno se razlikuju s obzirom na socijalnu kompetenciju i eksternalizirane probleme u ponašanju. Odgajateljice su procijenile da su djevojčice socijalno kompetentnije, a dječaci imaju više eksternaliziranih problema u ponašanju.

Na ostalim skalama nije dobivena razlika između dječaka i djevojčica.

Da bi se utvrdilo može li se predvidjeti prihvaćenost djece u skupini vršnjaka na temelju socijalne kompetencije, internaliziranih i eksternaliziranih problema u ponašanju te davanja adaptivnih odgovora na potencijalno konfliktne socijalne situacije, provedene su multiple linearne regresijske analize. S obzirom na visoku povezanost internaliziranih, eksternaliziranih i ukupnih problema u ponašanju, u regresijskim se analizama nisu zajedno rabili kao prediktori. Provedene su dvije regresijske analize s različitim prediktorima te posebno za dječake i djevojčice.

U Tablici 2. prikazani su rezultati regresijske analize u kojoj su kao prediktor-ske varijable rabljeni socijalna kompetencija, internalizirani problemi u ponašanju i davanje adaptivnih odgovora na potencijalno konfliktne situacije.

Tablica 2.

Socijalna kompetencija, internalizirani problemi u ponašanju i adaptivni odgovori kao prediktori prihvaćenosti za dječake i djevojčice

	Dječaci	Djevojčice
Prediktori	Beta	Beta
Socijalna kompetencija	.31**	.57***
Internalizirani problemi u ponašanju	-.08	.18
Adaptivni odgovori	.09	.02
	$R^2 = .15$, $R_{adj} = .12$, $F(3,110) = 6.31^{***}$	$R^2 = .29$, $R_{adj} = .26$, $F(3,92) = 12.43^{***}$

*** $p < .001$ ** $p < .01$

Rezultati pokazuju da je regresijska jednadžba za sva tri prediktora značajno povezana s mjerom prihvaćenosti i za dječake i djevojčice. Značajnim prediktorom pokazala se samo socijalna kompetencija koja kod dječaka objašnjava 11,2% od ukupno objašnjenih 15% varijance, a kod djevojčica 20,5% od ukupno objašnjenih 29% varijance.

U Tablici 3. prikazani su rezultati regresijske analize u kojoj su kao prediktor-ske varijable rabljeni socijalna kompetencija, eksternalizirani problemi u ponašanju i davanje adaptivnih odgovora na potencijalno konfliktne situacije.

Tablica 3.

Socijalna kompetencija, eksternalizirani problemi u ponašanju i adaptivni odgovori kao prediktori prihvaćenosti za dječake i djevojčice

	Dječaci	Djevojčice
Prediktori	Beta	Beta
Socijalna kompetencija	.12	.45***
Eksternalizirani problemi u ponašanju	-.46***	-.01
Adaptivni odgovori	.05	-.01
	$R^2 = .29$, $R_{adj} = .27$, $F(3,110) = 15.10^{***}$	$R^2 = .20$, $R_{adj} = .18$, $F(3,92) = 7.85^{***}$

*** $p < .001$

Dobivena je značajna povezanost prediktora s kriterijem prihvaćenosti i za dječake i za djevojčice. U uzorku dječaka značajnim prediktorom pokazali su se eksternalizirani problemi u ponašanju koji objašnjavaju 24,8% varijance od ukupno objašnjene 29% varijance. U uzorku djevojčica ukupno je objašnjeno 20% varijance prihvaćenosti, a značajnim prediktorom pokazala se socijalna kompetencija koja objašnjava 16,2% varijance.

Rasprava

Pozitivni odnosi s vršnjacima važni su za emocionalni i socijalni razvitak djece. U odnosima s vršnjacima djeca uče načine interakcije s drugima, što utječe na njihova ponašanja poslije. Budući da neprihvaćenost od vršnjaka može pridonositi razvitku neprimjerenih ponašanja, potrebno je već u ranoj dobi identificirati djecu koja imaju poteškoće u uspostavljanju i održavanju odnosa s vršnjacima radi pravodobnog uključivanja u preventivne tretmane. Hartup i Moore (1990.) smatraju da odnosi s vršnjacima znatno pridonose socijalnom i kognitivnom razvitku te utječu i na funkcioniranje u odrasloj dobi. Najbolji prediktor prilagođenosti u odrasloj dobi je primjerenost odnosa s vršnjacima u djetinjstvu. Neprihvaćena djeca koja ne uspijevaju uspostaviti i održati odnose s vršnjacima u školskoj dobi, imaju veći rizik za napuštanje škole, niska školska postignuća te u odrasloj dobi veći rizik za razvitak mentalnih bolesti i nezaposlenosti.

U ovome istraživanju se htjelo utvrditi postoji li razlika između dječaka i djevojčica u prihvaćenosti u skupini vršnjaka te koja ponašanja pridonose njihovoj prihvaćenosti.

Premda ispitivanje sociometrijskog statusa pokazuje da se djevojčice i dječaci ne razlikuju s obzirom na prihvaćenost u svojoj vrtićkoj skupini, utvrđene su razlike u socijalnoj kompetenciji i eksternaliziranim problemima u ponašanju.

Iako su prihvaćene jednako kao dječaci, odgajateljice procjenjuju djevojčice socijalno kompetentnijima. Djevojčice, po procjenama odgajateljica, imaju više prosocijalnih ponašanja, emocionalno su zrelije te fleksibilnije u odnosu na dječake. U skladu s tim rezultatima je i istraživanje Walkera i Irwinga (1998.; prema Walker, 2004.) koji su također utvrdili da su, prema procjenama odgajatelja, djevojčice socijalno kompetentnije od dječaka. Rezultati istraživanja Bukowskoga i sur. (1994.; prema Bierman, 2004.) također pokazuju da odgajatelji procjenjuju djevojčice kao socijalno kompetentnije i s više prosocijalnih ponašanja u odnosu na dječake. U istraživanju Phillipsena i sur. (1999.) i Diener i Kim (2003.) odgajatelji su također procijenili djevojčice socijalno kompetentnijima u odnosu na dječake.

Hay i sur. (2004.) smatraju da je prosocijalno ponašanje ključno za prihvaćanje od vršnjaka u predškolskoj dobi.

Jedna od mjera ispitivanja socijalne kompetencije je i ispitivanje socijalnih kognicija. Radi toga su ovdje primijenjene hipotetske problemske situacije. Nije dobivena razlika u davanju adaptivnih odgovora dječaka i djevojčica na socijalne potencijalno konfliktne situacije premda se dječaci i djevojčice razlikuju s obzirom na socijalnu kompetenciju. Socijalnu kompetenciju procjenjivale su odgajateljice, dok su djeca sama odgovarala što bi učinila u potencijalno konfliktnim situacijama, što može biti uzrok dobivenim razlikama. Djeca su navodila što bi učinila, a to ne znači nužno da bi tako i postupila. Rezultati istraživanja Hay i sur. (2004.) nisu u skladu s rezultatima našega istraživanja. Autori nalaze da su djevojčice davale socijalno prihvatljivije odgovore na konfliktne situacije s vršnjacima u usporedbi s dječacima.

Prema procjenama odgajateljica dječaci imaju izraženije eksternalizirane probleme u ponašanju u odnosu na djevojčice, što je u skladu s rezultatima drugih istraživanja. Leober i Hay (1994.; prema Kraatz i sur., 2000.) u longitudinalnom istraživanju razvitka eksternaliziranih i internaliziranih problema u ponašanju kod dječaka i djevojčica u dobi od 5 do 13 godina zaključuju da su djevojčice manje agresivne od dječaka po procjenama i učitelja i majki. Također smatraju da su reakcije učitelja na agresivno ponašanje dječaka pozitivnije u odnosu na agresivno ponašanje djevojčica. Walker (2004.; prema Putallaz i sur., 1995.) navodi da djevojčice manje sudjeluju u konfliktima od dječaka i da se manje koriste agresivnim oblicima ponašanja u rješavanju konfliktnih situacija.

Objašnjenje dobivenih spolnih razlika u razini agresivnosti može biti i u različitu načinu izražavanja agresivnosti kod dječaka i djevojčica. Djevojčice češće izražavaju agresivnost verbalno (primjerice ogovaraju drugu djecu), što nije obuhvaćeno ovom skalom.

Za razliku od eksternaliziranih problema u ponašanju, nisu utvrđene spolne razlike u procjenama internaliziranih problema u ponašanju.

Keiley i sur. (2000.; prema Bongers i sur., 2003.) u longitudinalnom istraživanju internaliziranih problema u ponašanju djece u dobi 5 do 12 godina također nisu utvrdili spolne razlike u razvitku i stabilnosti internaliziranih problema u ponašanju. Nepostojanje spolne razlike u prisutnosti internaliziranih problema u ponašanju pokazalo se i u istraživanju djece u dobi od 2 godine do 7 godina koje su proveli Živčić-Bećirević i sur. (2003.).

Nisu dobivene spolne razlike niti u ukupnim problemima u ponašanju. Ti su rezultati u skladu s rezultatima dobivenima na uzorku djece iz dječjih vrtića u

Rijeci (Smojver-Ažić i Živčić-Bećirević, 2002.), gdje također nije utvrđena razlika u ukupnim problemima.

Budući da nije dobivena razlika u prihvaćenosti između dječaka i djevojčica, a postoje razlike u socijalnoj kompetenciji procijenjenoj od odgajateljica i u razini eksternaliziranih problema u ponašanju, provedena je regresijska analiza odvojeno za dječake i djevojčice. Kriterijska varijabla bila je prihvaćenost u skupini vršnjaka, dok su prediktori bili socijalna kompetencija, davanje adaptivnih odgovora na potencijalno konfliktne socijalne situacije te internalizirani problemi u ponašanju u jednoj, a eksternalizirani problemi u ponašanju u drugoj regresijskoj analizi. Socijalna kompetencija pokazala se značajnim prediktorom i za dječake i za djevojčice kada su prediktori bili internalizirani problemi u ponašanju. Ladd (2006.) navodi da se internalizirana ponašanja nisu pokazala značajnim prediktorom za disfunkcionalne odnose s vršnjacima iako djeca koja su se sama igrala u predškolskoj dobi i imala depresivne simptome, nisu bila prihvaćena od vršnjaka.

Kada su uzeti kao prediktor, eksternalizirani problemi u ponašanju su bili značajni prediktori za prihvaćenost kod dječaka, dok je socijalna kompetencija bila jedini prediktor prihvaćenosti djevojčica. Fabes i sur. (1997.; prema Wood i sur., 2002.) također su utvrdili da su procjene eksternaliziranih problema u ponašanju povezane s prihvaćenosti kod dječaka, ali ne i kod djevojčica. Olson i Rosenblum (1998.) u svojem istraživanju utvrdile da se agresivnost, iako su dječaci agresivniji od djevojčica, pokazala boljim prediktorom za neprihvaćanje od vršnjaka za djevojčice. Ferguson i suradnici (2002.; prema Hay i sur., 2004.) nalaze da su eksternalizirani problemi u ponašanju povezani s neprihvaćanjem od vršnjaka i u skupini djevojčica i dječaka. Khatri i Kupersmidt (2003.; prema Hay i sur., 2004.) dobili su povezanost i verbalne i tjelesne agresije i neprihvaćanja i za dječake i za djevojčice. Ovdje dobiveni rezultati ukazuju na to da za prihvaćenost u skupini vršnjaka postoje različiti kriteriji za dječake i djevojčice.

Na temelju tih rezultata može se govoriti o važnosti različitih ponašanja za dječake i djevojčice koja omogućuju da drugoj djeci budu poželjni partneri u igri. Dakle, želi li se poboljšati status djece predškolske dobi u skupini vršnjaka, intervencije bi trebale uzeti u obzir i spol djece. U prilog tomu ide i činjenica da se dječaci i djevojčice u ovome uzorku ne razlikuju po prihvaćenosti, dok se razlikuju po socijalnoj kompetenciji i eksternaliziranim problemima u ponašanju. Dakle, iako su procijenjene kao socijalno kompetentnije od dječaka, djevojčice su jednako prihvaćene kao i dječaci. Također, iako imaju više eksternaliziranih problema u ponašanju od djevojčica, dječaci su jednako prihvaćeni u skupini kao i djevojčice.

Kao ograničenje u ovome istraživanju pokazala se tehnika ispitivanja socijalnih kognicija. Djeca su odgovarala što bi učinila u potencijalno konfliktnoj situaciji, što nužno ne znači i da bi tako postupila. Stoga je u daljnjim istraživanjima potrebno usporediti podatke dobivene tom tehnikom s ponašanjem djece u potencijalno konfliktnim situacijama.

Literatura

- Achenbach, T. M. (1991a), *Manual for the Child Behaviour Checklist*. Burlington, VT: University of Vermont Department of Psychiatry.
- Asher, S. R. (1979), A Reliable Sociometric Measure for Preschool Children. *Developmental Psychology*, 15 (4), 443—444.
- Bierman, K. L. (2004), *Peer rejection*. New York: The Guilford Press.
- Boivin, M., Hymel, S., Bukowski, W. M. (1995), The roles of social withdrawal, peer rejection, and victimization by peers in predicting loneliness and depressed mood in childhood. *Development and Psychopathology*, 7, 765—785.
- Brophy-Herb, H. E., Lee, R. E., Nievar, M. A., Stollak, G. (2007), Preschooler's social competence: Relations to family characteristics, teacher behaviors and classroom climate. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 28 (2), 134—148.
- Bubnić, D. (2002), *Socijalne interakcije među djecom u dobno mješovitim i dobno čistim skupinama*. Diplomski rad. Rijeka: Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci.
- Coi, J. D. (1990), *Toward a theory of peer rejection*. U: S. R. Asher, J. D. Coie (ur.), *Peer rejection in childhood*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Denham, S., Mason, T., Caverly, S., Schmidt, M., Hackney, R., Caswell, C., DeMulder, E. (2001), Preschoolers at play: Co-socialisers of emotional and social competence. *International Journal of Behavioral Development*, 25, 290—301.
- Diener, M. L., Kim, D. (2003), Maternal and child predictors of preschool children's social competence. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 25 (1), 3—24.
- Hartup, W. W., Moore, S. G. (1990), Early peer relations: Developmental significance and prognostic implications. *Early Childhood Research Quarterly*, 5 (1), 1—18.
- Hay, D. F., Payne, A., Chadwick, A. (2004), Peer relations in childhood. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45 (1), 84—108.
- Keiley, M. K., Lofthouse, N., Bates, J. E., Dodge, K. A., Pettit, G. S. (2003), Differential Risks of Covarying and Pure Components in Mother and Teacher Reports of Externalizing and Internalizing Behavior Across Ages 5 and 14. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 31, 267—283.

- Kraatz, K. M., Bates, J. E., Dodge, K. A., Pettit, G. S. (2000), A Cross-Domain Growth Analysis: Externalizing and Internalizing Behaviors During 8 Years of Childhood. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 28, 161—179.
- Ladd, G. W. (1983), Social networks of popular, average and rejected children in social school settings. *Merrill-Palmer Quarterly*, 29, 282—307.
- Ladd, G. W. (2006), Peer Rejection, Aggressive or Withdrawn Behavior, and Psychological Maladjustment from Ages 5 to 12: An Examination of Four Predictive Models. *Child Development*, 77 (4), 822—846.
- LaFreinere, P. J., Dumas, J. E. (1995), Social competence and behavior evaluation, Pre-school edition (SCBE). Los Angeles: Western Psychological Services.
- Lindsey, E. W. (2002), Preschool Children's Friendships and Peer Acceptance: Links to Social Competence. *Child Study Journal*, 32, 145—155.
- Mayeux, L., Cillessen, A. H. N. (2003), Development of Social Problem Solving in Early childhood: Stability, Change, and Associations with Social Competence. *The Journal of Genetic Psychology*, 164, 153—173.
- Olson, S. L., Rosenblum, K. (1998), Preschool Antecedents of Internalizing Problems in Children. *Early Education and Development*, 9 (2), 117—129.
- Pettit, G. S., Clawson, M. A., Dodge, J. E. (1996), Stability and Change in Peer-rejected Status: The Role of Child Behavior, Parenting, and Family Ecology. *Merrill-Palmer Quarterly*, 42, 267—294.
- Phillipsen, L. C., Bridges, S. K., McLemore, T. G., Saponaro, L. A. (1999), Perception of Social Behavior and Peer Acceptance in Kindergarten. *Journal of Research of Childhood Education*, 14 (1), 68—77.
- Schroeder, C. S., Gordon B. N. (1991), *Assesment and Treatment of Childhood Problems*. New York: The Guilford Press.
- Show, D. S., Winslow, E. B. (1997), Precursors and correlates of antisocial behavior from infancy to preschool. U: D. M. Stoff, J. Breiling, J. Maser (ur.), *Handbook of antisocial behavior*. New York: Wiley.
- Sošić-Antunović, I. (2002), *Roditeljske procjene ponašanja predškolske djece: prilagodba Achenbachove CBCL skale*. Diplomski rad. Rijeka: Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci.
- Walker, S. (2004), Teacher reports of social behavior and peer acceptance in early childhood: sex and social status differences. *Child Study Journal*, 34 (1), 13—27.
- Wood, J. J., Cowan, P. A., Baker, B. L. (2002), Behavior Problems and Peer Rejection in Preschool Boys and Girls. *Journal of genetic Psychology*, 1, 72—88.

Živčić-Bećirević, I., Smojver-Ažić, S., Mišćenić, G. (2003), Problemi u ponašanju predškolske djece prema procjeni roditelja i odgojitelja, *Psihologijske teme*, 12, 63—76.

Acceptance of boys and girls in a group of pre-school peers

Lara Cakić, MSc

Faculty of Teacher Education in Osijek, J. J. Strossmayer University in Osijek

Prof. Ivanka Živčić-Bećirević, DSc

Department of Psychology, Faculty of Arts and Sciences in Rijeka, University of Rijeka

Summary

The purpose of this paper was to establish whether boys and girls differ in terms of acceptance by their peers, social competence, behavioural problems, and in terms of adaptive responses in potential conflict situations. The intention was to examine the possibility of predicting the acceptance of boys and girls in a group of peers based on these parameters. A total of 240 children between 5 and 7 years of age participated in the survey.

The following were applied: the sociometric status rating scale based on peer assessment, the social competence scale, the preschool children behaviour scale for teachers' assessment, and the technique of testing cognitions in potential conflict situations. The results show that boys and girls do not differ in terms of acceptance by their peers, but girls were rated as more socially competent and with fewer externalised behavioural problems. When rating the acceptance of boys by their peers, social competence and behavioural problems emerged as significant predictors, while the significant predictor for girls was social competence.

Key words

Acceptance by a group of peers, behavioural problems, social competence, preschool children.